Spis treści

Wstęp 9

Dariusz Waldziński, Spójność ekonomiczna Unii Europejskiej w świetle współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych 11
Urszula Kalina-Prasznic, Ekonomiczne kontrowersje wokół europejskiego modelu socjalnego 25
Giuseppe Calzoni, Współczesne wyzwania wobec polityki społecznej 33
Andrzej Prusek, Spójność płac w warunkach integracji europejskiej jako wyzwanie rozwojowe dla Polski 39
Filip Chybalski, Reforma systemu emerytalnego w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej 48
Grażyna Węgrzyn, Innowacyjność gospodarki Unii Europejskiej a sytuacja na rynku pracy 58
Iwona Kukulak-Dolata, Kształcenie jako instrument rozwoju kapitału ludzkiego w firmie 67
Zofia Hasińska, **Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka**, Wpływ Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na lokalne rynki pracy 82
Elżbieta Siek, Bezrobocie w wybranych krajach Unii Europejskiej w świetle migracji zagranicznych 100
Anna Szymczak, **Małgorzata Gawrycka**, Wybrane aspekty rynku pracy w krajach Grupy Wyszehradzkiej po przystąpieniu do UE 115
Жанна Цауркубуле, Проблемы рынка труда Латвии в контексте европейской интеграции 127
Алебтина Вишневская, Развитие маркетинговой макросреды латвийского рынка после вступления в ЕС 137
Krzysztof Piech, Weryfikacja trafności wybranych prognoz makroekonomicznych w Polsce 152
Joanna Jahn, Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej w przekroju regionalnym 166
Krzysztof Opolski, **Piotr Modzelewski**, Teoretyczne podstawy oceny absorpcji funduszy strukturalnych Unii Europejskiej – zarys ujęcia systemowego 195
Magdalena Wojarska, Fundusze strukturalne jako instrument konwergencji regionalnej na przykładzie Polski 209
Piotr Nowak, Rola współpracy terytorialnej w zmniejszaniu dysproporcji rozwojowych Unii Europejskiej 222

Jerzy Ładysz, Wspieranie współpracy transgranicznej i rozwoju regionalnego w Polsce przez mechanizmy finansowe europejskiego obszaru gospodarczego 231
Sylwia Dołzbłasz, Rozwój współpracy międzynarodowej na poziomie regionalnym i lokalnym w Europie jako element polityki spójności 243
Piotr Misztal, Wykorzystanie funduszy strukturalnych i efekty polityki regionalnej w nowych krajach członkowskich UE w okresie 2004-2006 253
Katarzyna Surygała, Fundusze strukturalne Unii Europejskiej jako instrument realizacji prorozwojowej funkcji budżetów wybranych gmin województwa dolnośląskiego 265
Anita Richert-Kaźmierska, Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego a konkurencyjność polskich regionów na przykładzie województwa pomorskiego 280
Andrzej Raczyk, **Helena Dobrowolska-Kaniewska**, Wstępna ocena realizacji działania 3.4 Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego na obszarze województwa dolnośląskiego..... 291
Marcin Sobiecki, Wdrażanie SPO ROL na przykładzie działania 2.3 „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego" 302
Grzegorz Salwa, Problemy koordynacji przedsięwzięć zgłaszanych do współfinansowania w ramach Funduszu Spójności na przykładzie „Programu ochrony wód zlewni rzek Ślęzy i Oławy" oraz zarządzanie nimi 316
Marek Angowski, Znaczenie środków pomocowych UE w podnoszeniu konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego w województwie lubelskim 329
Małgorzata Dziembała, Konkurencyjność regionów południowego pogranicza Polski 338
Jolanta Taraszkiewicz, Pomoc publiczna a spójność gospodarcza i społeczna Unii Europejskiej 351
Alina Walenia, Rola budżetu samorządu województwa podkarpackiego w finansowaniu rozwoju regionalnego w warunkach członkostwa w UE..... 361
Iwo Augustyński, Pomoc publiczna dla przedsiębiorców w realizacji celów polityki spójności społeczno-gospodarczej 375
Andrzej Kras, Dopuszczalność udzielania pomocy publicznej dla usług o charakterze powszechnym w prawie Unii Europejskiej 382

Summaries

Dariusz Waldziński, Economic Cohesion of the European Union in the Light of the Modern Cultural and Civilization Transformations 24
Urszula Kalina-Prasznic, Economic Controversies over the European Social Model 32

Giuseppe Calzoni, Contemporary Challenges for Social Policy..... 38
Andrzej Prusek, Cohesion of Wages in Conditions of European Integration as Development Challenge for Poland 47
Filip Chybalski, Pension Reform in CEE Countries 57
Grażyna Węgrzyn, Innovation in European Economies and the Situation in Labour Markets..... 66
Iwona Kukulak-Dolata, Education as the Main Tool of the Development of the Human's Capital in the Company 81
Zofia Hasińska, **Katarzyna Sipurzyńska-Rudnicka**, Wałbrzych Special Economic Zone and its Impact on Local Labour Markets 99
Elżbieta Siek, Unemployment in Selected Countries of the European Union in the Light of Migration Abroad..... 114
Anna Szymczak, **Małgorzata Gawrycka**, The Chosen Aspects of the Labour Market of The Wysehrad Group Countries after the Accession to EU..... 126
Zhanna Caurkubule, Problems of Labour Market in Latvia in the Context of European Integration 136
Alevtina Vishnevska, The Changes of Macroeconomic Conditions in Latvia after European Union's Accession..... 151
Krzysztof Piech, The Verification of Selected Macroeconomic Forecasts Accuracy in Poland 165
Joanna Jahn, Economic Growth in the European Union in Regional Section 186
Krzysztof Opolski, **Piotr Modzelewski**, Appraisal of Absorption of the Structural Funds of the European Union – Theoretical and Systemic Background 207
Magdalena Wojarska, Structural Funds as the Instrument of the Regional Convergence on the Example of Poland..... 221
Piotr Nowak, The Role of the Territorial Cooperation in Decreasing of Development Disproportion in the European Union..... 230
Jerzy Ładysz, Fostering Cross-border Co-operation and Regional Development in Poland by the European Economic Area Financial Mechanisms 242
Sylwia Dołzbłasz, Development of International Co-operation on a Regional and Local Level in Europe as an Element of Cohesion Policy..... 252
Piotr Misztal, Structural Funds' Usage and Regional Policy Effects in the New European Union Member States in Years 2004-2006 264
Katarzyna Surygała, European Funds as an Element of Budgets in Chosen Communities of Lower Silesia and their Influence on Region's Development 279
Anita Richert-Kaźmierska, Financial Support of European Regional Development Found and Competitiveness of Polish Regions – on the Example of Pomorskie Voivodeship 290
Andrzej Raczyk, **Helena Dobrowolska-Kaniewska**, Preliminary Assessment of Measure 3.4 Implementation under Integrated Regional Operational Programme in Lower Silesia Voivodeship..... 301

Marcin Sobiecki, Implementation of SPO ROL on the Example of the 2.3 Measure „Development of Rural Regions and Preservation and Protection of Cultural Heritage" 315
Grzegorz Salwa, Problems of Coordination and Management of Undertakings Proposed for Cofinancing within Cohesion Fund on the Example of Protection of Water of the Sleza and Olava Rivers Programme 328
Marek Angowski, The Importance of EU Supporting Funds in Competitiveness Improvement of Agri-Food Sector's S&M Enterprises in Lublin Region 337
Małgorzata Dziembała, Competitiveness of the Regions of Poland's Southern Borderland 350
Jolanta Taraszkiewicz, State Aid and Social-Economic Cohesion in the European Union 360
Alina Walenia, The Role of the Budget of the Podkarpackie Region in Financing Regional Development in the Scope of EU Membership 374
Iwo Augustyński, Role of State Aid in Cohesion Policy 381
Andrzej Kras, The Admissibility of State Aid for Services of General Interest in European Law 392

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
Nr 21 2008
Spójność społeczna, gospodarcza i terytorialna w polityce Unii Europejskiej

Dariusz Waldziński
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

SPÓJNOŚĆ EKONOMICZNA UNII EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE WSPÓŁCZESNYCH PRZEMIAN KULTUROWO-CYWILIZACYJNYCH

1. Wstęp, czyli o spójności jako idei kulturowo-cywilizacyjnej

Realizowany od połowy XX w. projekt integracji europejskiej jest niewątpliwie jednym z najbardziej ambitnych przedsięwzięć w całej historii Starego Kontynentu. W projekcie tym znajdują odzwierciedlenie prawie wszystkie najwartościowsze idee ukształtowane w Europie przez cały okres istnienia kultury i cywilizacji Zachodu. Nie ulega wątpliwości, że w procesie integracji zauważyć można wyraźne ślady greckiej filozofii, rzymskiego prawa i judeochrześcijańskiej etyki. Dostrzegalny jest również dorobek myśli nowożytnej z renesansowym racjonalizmem, oświeceniowym empiryzmem, hasłami rewolucji francuskiej, filozofią polityczną liberalizmu i konserwatyzmu, przesłaniem demokratycznego socjalizmu, ekonomiczno-politycznego romantyzmu, a także chrześcijańskiej refleksji społecznej i etycznej. Idea integracji nie może więc być w żaden sposób utożsamiana z jedną tylko opcją światopoglądową, jedną doktryną polityczną, jednym paradygmatem myśli ekonomicznej czy też przesłaniem jednego narodu lub państwa.

Niemożliwe jest również utożsamienie projektu integracji z jednym okresem w historii Europy. Idee wspólnej cywilizacji przyświecały już przedsięwzięciom Aleksandra Macedońskiego, następnie Imperium Rzymskiemu z próbą budowania pokoju *Pax Romana*; tworzeniu średniowiecznej Europy typu *Pax Christiana* oraz innym szlachetnym inicjatywom mającym na celu tworzenie cywilizacji żyjącej w harmonii i pokoju. Nie należy też zapominać o doświadczeniach negatywnych czy wręcz tragicznych, których przesłaniem było budowanie Europy na podstawie narzuconych i „jedynie słusznych" ideologii, czego konsekwencją były wojny religijne, różne utopie oraz systemy totalitarne – nazizm, faszyzm czy komunizm. Należy pamiętać, że te ideologie oraz ich konsekwencje – np. wojny światowe czy podział świata według kryteriów politycznych – zaliczają się również do źródeł integracji, chociaż z pewnością nie można ich uznać za źródła szlachetne, we współczesnej in-

tegracji chodzi bowiem o stworzenie warunków uniemożliwiających ich odrodzenie w jakiejkolwiek formie. Niechlubne fragmenty z historii Starego Kontynentu stają się zatem swoistym *memento*, znakiem, któremu należy się ze wszystkich sił przeciwstawiać, przede wszystkim przez urzeczywistnienie projektu ukierunkowanego na powstanie kulturowo-cywilizacyjnej Wspólnoty, opartej na najważniejszych – wynikających z historii i otwartych na przyszłość – wartościach.

Jedną z takich wartości w wymiarze kulturowo-cywilizacyjnym jest spójność. Pojęcie to jest najczęściej utożsamiane ze sferą ekonomiczną, nie należy jednak zapominać, że u jego aksjologicznych podstaw leżą takie idee, jak: uniwersalizm, subsydiarność, sprawiedliwość, równość czy godność człowieka. Jeśli przyjąć, że istotą spójności jest ponadpaństwowa i ponadnarodowa aktywność polityczna na rzecz przeciwstawiania się dysproporcjom w rozwoju cywilizacyjnym poszczególnych obszarów Wspólnoty, niezależnie od granic politycznych, to jest to najlepsze uzasadnienie, by traktować ją w kategoriach ponadekonomicznych. Konstatacja taka jest ważna nie tylko dla filozofów politycznych czy przedstawicieli nauk politycznych lub humanistycznych. Jest ona szczególnie istotna dla ekonomistów, którzy jakże często stoją przed problemami nie dającymi się zrozumieć bez odwołania do zjawisk i procesów zachodzących w otoczeniu gospodarki. W efekcie tak ważna dla współczesnej Unii Europejskiej spójność ekonomiczna przestaje mieć charakter monodyscyplinarny, właściwy jednej tylko dziedzinie czy dyscyplinie naukowej.

Celem niniejszej wypowiedzi jest przedstawienie najważniejszych czy też najbardziej dostrzegalnych – dających się tym samym opisać – zjawisk i procesów charakterystycznych dla współczesnej polityki gospodarczej, której celem jest spójność ekonomiczna przy jednoczesnym wspieraniu międzynarodowej konkurencyjności. W związku z tym zaproponowano zarys nowego paradygmatu spójności, uwzględniającego wielowymiarowe zmiany zachodzące w otoczeniu gospodarki. Punktem wyjścia takiej koncepcji jest teza, według której idea spójności wynika z idei, norm i wartości charakterystycznych dla kultury i cywilizacji europejskiej, a ukształtowanych w długotrwałym procesie historycznym.

Wypowiedź niniejsza ma charakter refleksji właściwej studiom nad rozwojem myśli ekonomicznej, a więc uwzględniającej historyczne tło zjawisk i procesów zachodzących w otoczeniu przestrzeni gospodarczej. Jednocześnie przyjęto, że zrozumienie i uwzględnienie w polityce wspólnotowej Unii Europejskiej zachodzących obecnie przemian kulturowo-cywilizacyjnych jest podstawowym warunkiem powodzenia idei spójności.

2. Ogólna charakterystyka współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych

Próbując choćby w zarysie określić wpływ współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych na spójność ekonomiczną Unii Europejskiej, należy zrozumieć ich

istotę[1]. Pierwszym krokiem w tym zakresie jest próba zdefiniowania takich podstawowych pojęć, jak: *kultura*, *cywilizacja* oraz *przemiany* jako elementy długotrwałego procesu historycznego.

Spośród kilkuset definicji kultury wybrano terminologiczną propozycję P. Sztompki. Według tego autora kultura jest to: „[...] całościowy sposób życia charakterystyczny dla danej zbiorowości, na który składa się wszystko, co ludzie «robią, myślą i posiadają» jako członkowie społeczeństwa (wzory działania, myślenia i wyposażenia materialnego)”[2].

Natomiast przez cywilizację należy rozumieć: „[...] zestaw przedmiotów materialnych, idei konstrukcyjnych czy inżynierskich zrealizowanych w tych przedmiotach (a więc inaczej – technologii) oraz umiejętności właściwego posługiwania się nimi (kompetencji praktycznych)”[3].

Rola współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych wynika z faktu, że w historii ludzkości przemiany o takim znaczeniu zachodzą raz na kilkaset lat. Istotą wszystkich tych przemian było formowanie się nowych, w stosunku do okresu poprzedniego, relacji zachodzących między kulturą i cywilizacją a wszystkimi aspektami ludzkiej aktywności, m.in. w takich dziedzinach, jak: technika i technologia, relacje społeczne, sposoby sprawowania władzy publicznej (polityka) i wreszcie gospodarka, z uwzględnieniem antropologicznej wizji człowieka gospodarującego. Fundamentalny charakter wszystkich przemian polega na tym, że zachodzą one we wszystkich wymienionych dziedzinach jednocześnie. Okres, w którym następowała stabilizacja w sposobach rozumienia i badaniach wszystkich tych dziedzin, nazywa się epoką kulturowo-cywilizacyjną.

Uwzględniając przyjęte założenia, należy wyróżnić następujące epoki kulturowo-cywilizacyjne[4]:

- okres przedcywilizacyjny – nie było wtedy jeszcze form organizacji życia społecznego, nie istniały w związku z tym wspólnoty zasad i ideałów, a gospodarka opierała się na łowiectwie i zbieractwie;
- okres cywilizacji rolniczej, obejmujący w historii Zachodu okres starożytności, średniowiecza i pierwszej fazy nowożytności;

---

[1] Omawiając istotę współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych, wykorzystano fragmenty innych publikacji autora: D. Waldziński, *Christian Culture as a Plane of Relations between Religion and Economy*, [w:] *Towards Unification of Europe*, A. Chmielak, P. Pysz, J. Szabłowski (eds.), Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Europe and the Contemporary World, Białystok 2006, s. 55-72; D. Waldziński, *Skazani na lokalność? Społeczności lokalne wobec ekonomicznych konsekwencji współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, „Problemy Zarządzania” 2006, nr 3 (13), s. 136-152 oraz D. Waldziński, E. Chodkowska, *Kultura i sztuka*, maszynopis opracowania przygotowany w ramach projektu badawczego dla Białostockiej Fundacji Kształcenia Kadr w ramach projektu kierowanego przez prof. B. Plawgo, Olsztyn–Białystok 2007.

[2] P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wyd. Znak, Kraków 2002, s. 255.

[3] Tamże, s. 253.

[4] D. Waldziński, *Polityka regionalna w procesie przemian kulturowo-cywilizacyjnych. Zarys problemu*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2005, s. 77.

- okres cywilizacji przemysłowej, industrialnej, obejmujący wiek XIX i większą część wieku XX;
- okres kształtowania się cywilizacji informacyjnej, określany też mianem globalizacji oraz gospodarki postindustrialnej i ponowoczesnej kultury, z wyraźnym ukierunkowaniem na nowy paradygmat gospodarowania – gospodarki opartej na wiedzy (*knowledge based economy*) – który zaczął się kształtować na przełomie XX i XXI w.

Mówiąc o współczesnych przemianach kulturowo-cywilizacyjnych, należy zauważyć, że zachodzące w nich procesy i zjawiska przekraczają homogeniczną (jednorodną) perspektywę interpretacji, zarówno w sferze realnej, jak i koncepcyjnej. Tym samym nie można ich traktować wyłącznie w ujęciu ekonomicznym, politologicznym, prawnym czy socjologicznym, a ich wielowymiarowość wymaga podejścia interdyscyplinarnego. Jak już wspomniano, w literaturze przedmiotu współczesne przemiany kulturowo-cywilizacyjne określa się najczęściej mianem globalizacji. Odwołując się do wielowymiarowości współczesnych przemian, co jest szczególnie widoczne w przypadku Polski, A. Dylus zauważa, że: „[…] w powszechnej świadomości Polaków procesy transformacji, integracji i globalizacji zlewają się w jedno. Często odbierane są przy tym jako źródło zagrożeń. Wywołują niepokój, a nawet przerażenie. Zrozumiały, poukładany i oswojony świat ulega rozbiciu. Pojawiają się nieznane dotąd problemy, jak np. bezrobocie, z którymi trudno sobie poradzić. […] Ostentacyjna, luksusowa konsumpcja sąsiaduje ze skrajnym ubóstwem. Poza tym wszystko się zmienia. Trudno znaleźć jakieś trwałe punkty odniesienia do pielęgnacji własnej tożsamości. Zachwiane zostaje poczucie bezpieczeństwa. U jednych rodzi się bezradność i apatia, u innych – wzbiera agresja”[5].

Globalizację należy niewątpliwie traktować jako nową epokę w dziejach ludzkości – po epoce przedcywilizacyjnej (gospodarka pierwotna), epoce przednowożytnej (gospodarka agrarna) i epoce nowożytnej (gospodarka industrialna). Choć teoretycy spierają się, czy kształtująca się nowa epoka ma charakter ponowożytny, czy też jest cechą późnej (dojrzałej) nowożytności, to nie ulega wątpliwości, że jej przejawy oraz skutki mają fundamentalne znaczenie dla wszystkich sfer ludzkiego życia.

Według T. Buksińskiego, spośród wielu aspektów globalizacji sześć ma charakter najbardziej ogólny. Są to[6]:

- uniwersalizacja, która polega na rozpowszechnianiu się pewnych wzorów na całym globie poprzez ich ekspansję oraz upodabnianie się do nich wzorów regionalnych i lokalnych; w taki sposób rozpowszechnia się wolny rynek, technologie, nauka, ubiory, sposoby zachowań i myślenia itp.;
- holizacja (całościowanie), która polega na tworzeniu się jednego wielkiego organizmu społeczno-gospodarczo-polityczno-kulturowego na całej planecie; tym

[5] A. Dylus, *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005, s. 11.

[6] T. Buksiński, *Współczesne filozofie polityki*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, Poznań 2006, s. 289-290.

samym całości lokalne i regionalne mogą w nim istnieć tylko jako części składowe, podsystemy i człony systemu globalnego;

- konsekwencjalizm planetarny, który polega na tym, że zjawiska uważane dotąd za lokalne i regionalne (np. lokalne kryzysy polityczne, finansowe, demograficzne, ekologiczne itp.) nabierają znaczenia globalnego; jednocześnie one same również w sposób znaczący podlegają wpływom planetarnym;
- przyspieszenie innowacji, zwłaszcza w zakresie wzrostu częstości i intensywności wymiany, komunikacji, informacji oraz wynikających z tego zmian strukturalnych; pociąga to za sobą wzrost efektywności działań we wszystkich dziedzinach życia;
- hybrydyzacja, czyli powstawanie zjawisk i przedmiotów o niejednorodnej strukturze kulturowej; powstają na przykład kultury, w których krzyżują się różne style i sposoby zachowań.

Do najważniejszych przyczyn (czynników i procesów) globalizacji należy zaliczyć[7]:

- rewolucję informatyczno-komunikacyjną, polegającą na szybkim rozwoju wysokich technologii – *high-tech* – zwłaszcza w dziedzinie mikroelektroniki, informatyki (powstanie globalnej sieci informatycznej), biogenetyki, nanotechnologii, geomatyki itp.;
- wzrost różnych rodzajów zagrożenia i ryzyka, zwłaszcza w kontekście rozwoju nowych generacji broni, niekontrolowanych skutków ubocznych stosowania nowych technik i technologii (np. katastrofa jądrowa w Czernobylu, eksplozje w zakładach chemicznych Bhopal w Indiach itp.), światowych pandemii (HIV-AIDS, ptasia grypa, choroba wściekłych krów itp.) oraz zniszczenia środowiska przyrodniczego (kwaśne deszcze, dziura ozonowa, koncentracja dwutlenku węgla itp.), a także pogorszenia się stanu jakościowego żywności wskutek użycia nadmiaru pestycydów i hormonów przy jej produkcji;
- wzrost przestępczości w skali globalnej, obejmującej wszystkie dziedziny życia, w tym gospodarkę, politykę i kulturę, co przejawia się zwłaszcza w międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (przemysł narkotykowy, handel żywym towarem, pedofilia, przestępstwa gospodarcze itp.) oraz w światowym terroryzmie;
- globalną liberalizację gospodarki, zapoczątkowaną w latach 80. i 90. ubiegłego wieku przez politykę gospodarczą USA (za czasów prezydentury R. Reagana) i Wielkiej Brytanii (za czasów rządów M. Tchatcher), co przejawiało się w mikroekonomizacji gospodarki oraz ograniczeniu interwencjonizmu państwowego; w konsekwencji tego procesu wzrosły też różnice w poziomie gospodarki i życia między coraz bogatszym światem Północy (Ameryka Północna, Europa Zachodnia, Daleki Wschód) a coraz biedniejszym światem Południa (zwłaszcza Afryka).

[7] Tamże, s. 290-292.

Według T. Buksińskiego, skutki globalizacji należy rozpatrywać w aspekcie zjawisk gospodarczych, społecznych i politycznych. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć[8]:

- intensywny rozwój ponadnarodowych struktur gospodarczych – przedsiębiorstw produkcyjnych i handlowych, banków oraz giełd, które tworzą globalne sieci rynków, komunikacji i transportu;
- bankructwa nierentownych przedsiębiorstw;
- prywatyzację podmiotów gospodarczych;
- likwidację lub ograniczenie znaczenia rynków i przemysłów lokalnych i narodowych;
- eksport kapitałów (inwestycje portfelowe) oraz innych czynników produkcji, w tym produkcji (elastyczna lokalizacja inwestycji bezpośrednich) oraz zasobów pracy (dotyczy to szczególnie osób najbardziej wykształconych i przedsiębiorczych);
- wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw i wydajności pracy, przede wszystkim wskutek coraz powszechniejszego zastosowania innowacji (produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych);
- wzrost różnic majątkowych i dochodów między krajami oraz między ludźmi w poszczególnych krajach;
- wzrost bezrobocia oraz wynikającego z niego wykluczenia społecznego jako problemu w skali światowej;
- wzrost znaczenia problemu multikulturalizmu (wielokulturowości), co polega na zjawisku koegzystencji terytorialnej grup społecznych o różnej proweniencji i z odmiennymi systemami aksjologicznymi oraz tożsamościami zbiorowymi;
- rekonfigurację podstawowych podmiotów politycznych, co przejawia się w stopniowej utracie znaczenia (typowych dla nowożytności i gospodarki industrialnej) państw narodowych ze swoją (tradycyjnie pojmowaną) suwerennością, polegającą na realizacji m.in. takich funkcji, jak: zapewnienie bezpieczeństwa, opieki, warunków pracy itp.; miejsce państw powoli zajmują z jednej strony ponadnarodowe podmioty integracyjne oraz globalne korporacje, z drugiej natomiast – struktury regionalne i lokalne.

Doszukując się najogólniejszych skutków współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych należy stwierdzić, że wiążą się one przede wszystkim z chaosem, niepewnością, a także ryzykiem, zarówno w sferze ekonomicznej, jak i politycznej oraz kulturowej. Mówiąc inaczej, stary – właściwy epoce gospodarki industrialnej – porządek cywilizacyjny ulega na naszych oczach zachwianiu, co w społeczeństwie, zwłaszcza we wspólnotach lokalnych i regionalnych, powoduje najczęściej bezradność. Przedsiębiorstwa zapewniające przez lata pracę mieszkańcom małych i średnich miast albo zbankrutowały, albo przeniosły produkcję do innych ośrodków (na ogół metropolitalnych). Zmienia się również struktura demograficzna regionów peryferyjnych, czemu sprzyja swoboda w przepływie zasobów pracy. Skutki współ-

[8] Tamże, s. 293-303.

czesnych procesów migracyjnych, a te dotyczą przede wszystkim ludzi młodych, są jeszcze trudne do przewidzenia, jednakże wizja wyludnionej prowincji z garstką mieszkańców w wieku emerytalnym staje się coraz bardziej realna.

3. Spójność a nowy paradygmat polityki gospodarczej

Warto w tym miejscu zauważyć, że rządy państw tzw. piętnastki zdiagnozowały nadchodzący przełom kulturowo-cywilizacyjny już w latach 70. i 80. XX w. Kiedy w Polsce oraz innych krajach byłego obozu socjalistycznego w polityce gospodarczej stawiano jeszcze na centralnie sterowaną industrializację, na zachodzie Europy wyzbywano się niemal za bezcen starych technologii i linii produkcyjnych, sprzedając je między innymi na Wschód. Należy przypomnieć chociażby propagandową radość związaną z nabyciem przez Polskę w latach 70. XX w. licencji do produkcji autobusów (Berliet) czy ciągników (Masey Fergusson), a także nadzieję, jaką wiązano z powstaniem Huty Katowice w latach 80.

W tym samym czasie polityka gospodarcza krajów należących do Wspólnoty Europejskiej w sposób wyraźny i konsekwentny przestawiała się na tworzenie instytucjonalnych oraz infrastrukturalnych uwarunkowań do powstania nowej gospodarki. Już w latach 90. XX w. w nawet małych miastach zachodniej Europy, w miejscach, gdzie wcześniej istniały lokalne fabryki, zaczęły powstawać „inkubatory przedsiębiorczości", centra nowych technologii oraz inne instytucje wspierania biznesu opartego na wiedzy, innowacyjności i przedsiębiorczości. W procesy związane z restrukturyzacją gospodarki lokalnej zaangażowane były nie tylko władze rządowe i samorządowe. Swoją aktywność w tym zakresie wykazywały również inne struktury publiczne, w tym organizacje pozarządowe, związki zawodowe, a nawet kościoły. Na przełomie XX i XXI w. w krajach „starej" Unii ukształtowała się sieć „aktorów" – *stake holders* – czyli podmiotów biorących współodpowiedzialność (obok władz) za planowanie i realizację polityki rozwoju regionalnego.

To właśnie w takich okolicznościach narodziła się idea oraz pragmatyka europejskiej polityki spójności. Składają się na nią trzy podstawowe aspekty, a mianowicie:

- strukturalno-aksjologiczny,
- pragmatyczno-teoretyczny,
- filozoficzno-paradygmatyczny.

Aspekt strukturalno-aksjologiczny jest konsekwencją kształtujących się w długim okresie historycznym zasad i wartości, wywodzących się jeszcze z czasów myśli filozoficznej Platona i Arystotelesa, następnie judeochrześcijańskiej etyki, a w późniejszym okresie – wartości oświeceniowych. Chodzi tu zwłaszcza o takie kategorie, jak harmonia, sprawiedliwość, subsydiarność, równość szans oraz solidarność. Zgodnie z taką logiką, struktury wyższego rzędu są odpowiedzialne za pomyślność struktur rzędu niższego. We współczesnych uwarunkowaniach instytucjonalnych występuje kilka poziomów funkcjonowania struktur odpowiedzialnych za realizację europejskiej idei spójności. Są to:

- struktury władzy publicznej, w tym:
  - ponadnarodowe – Unia Europejska;
  - narodowe – rządy państw;
  - samorządowe – władze regionalne i lokalne;
- struktury obywatelskie, w tym zwłaszcza organizacje pozarządowe oraz inne instytucje społeczne, zawodowe i religijne;
- struktury edukacyjne i naukowe, w tym zwłaszcza szkoły, wyższe uczelnie, ośrodki badawczo-rozwojowe (B+R) itp.;
- struktury gospodarcze – przedsiębiorstwa oraz instytucje wspierania biznesu.

Jest oczywiste, że struktury na poszczególnych poziomach są odpowiedzialne za różne aspekty spójności oraz polityki lub aktywności publicznej z nią związanej. Struktury władzy publicznej mają za zadanie określenie najważniejszych celów spójności oraz instrumentów niezbędnych w tym zakresie. Aktywność struktur publicznych w związku z tym dotyczy: generowania i wyrażania woli politycznej, konstruowania odpowiednich aktów prawnych i ustaleń normatywnych, zabezpieczania środków finansowych oraz stworzenia uregulowań o charakterze instytucjonalnym i operacyjnym. Struktury na pozostałych poziomach są odpowiedzialne przede wszystkim za kreatywność w wyznaczaniu i realizacji przedsięwzięć (projektów) wynikających z ogólnych celów polityki spójności. To właśnie zharmonizowanie celów politycznych oraz konkretnych zadań i projektów, czyli przedsięwzięć, stanowi istotę strukturalno-aksjologicznego aspektu spójności. Tylko w takich okolicznościach, łącząc politykę z kreatywnością i aktywnością na poziomie gospodarczym i społecznym oraz odpowiednim kanonem wartości (aksjologii), spójność ekonomiczna ma sens i w ogóle jest możliwa w praktyce.

Jak zauważa M. Klamut[9]: „[…] oznacza to, że koncepcja spójności […] nie może mieć charakteru działań pasywnych, polegających jedynie na redystrybucji dochodów, lecz powinna być polityką dynamiczną, mającą na celu wykreowanie zarówno nowoczesnych wysoko wydajnych zasobów, jak i środków finansowych, przyczyniających się do trwałego rozwoju regionów […]". Tak więc dynamika nie jest możliwa bez kreatywności, a polityka gospodarcza nie jest możliwa bez przedsiębiorczości. Tym samym ujęcie makroekonomiczne nakłada się na ujęcie mikroekonomiczne, a decyzje globalne przekładają się na procesy i przedsięwzięcia zachodzące w skali lokalnej.

Aspekt pragmatyczno-teoretyczny dotyczy współczesnych uwarunkowań rozwoju gospodarczego zarówno w skali praktyki, jak i uogólnień przedstawianych w teoriach naukowych. Chodzi tu o poszukiwanie przyczyn stanu, w którym jedne obszary rozwijają się, a inne nie, nawet w warunkach sprzyjających kształtowaniu się spójności. Punktem wyjścia do opisu tego zjawiska jest zrozumienie swoistego paradoksu, w świetle którego idea spójności musi współbrzmieć z ideą konkuren-

[9] M. Klamut, *Nowa polityka spójności Unii Europejskiej*, [w:] *Od zmian globalnych do rozwoju lokalnego*, M. Lisiecki, H. Ponikowski (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2006, s. 79.

cyjności. Paradoks ten jest chyba największym dylematem rozwoju gospodarczego w warunkach globalizacji. Dotyczy on również potrzeby określenia nowego miejsca i roli rządów państw narodowych oraz innych podmiotów odpowiedzialnych, w dobie globalizacji, za politykę gospodarczą, w tym struktur ponadnarodowych i samorządów terytorialnych.

Chcąc sprostać rosnącej międzynarodowej konkurencyjności, według M. Goryni, wszystkie podmioty polityki gospodarczej powinny ukierunkować swoje działania na[10]:

- zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości zasobów, w tym zwłaszcza wysokiej jakości kapitału ludzkiego, wysokiej skłonności do innowacji, sprawnego rynku finansowego itp.;
- sprzyjanie obniżaniu kosztów transakcyjnych, co jest integralnie związane ze sprawnym systemem prawnym (w zakresie realizacji kontraktów), odpowiednią infrastrukturą, likwidacją asymetrii informacji, ograniczaniem ryzyka (systemy ubezpieczeń), przeciwdziałaniem jakimkolwiek formom dyskryminacji podmiotów gospodarczych, kształtowaniem kapitału społecznego[11] niezbędnego do zawierania międzynarodowych porozumień gospodarczych itp.;
- tworzenie sprzyjającego klimatu inwestycyjnego oraz oddziaływanie na etos gospodarczy.

Jak wynika z przedstawionej specyfikacji, do niezbędnych uwarunkowań rozwoju gospodarczego w okresie współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych należy zaliczyć również czynniki uważane dotychczas za pozaekonomiczne, w tym zwłaszcza etos gospodarczy. M. Gorynia nawiązuje tu do tezy J.H. Dunninga[12], według którego[13]: „[…] Jeśli globalny kapitalizm – prawdopodobnie najbardziej efektywny, znany człowiekowi system tworzenia dobrobytu – miałby być zarówno ekonomicznie wykonalny, jak i społecznie akceptowalny, wówczas wszystkie tworzące go instytucje (rynki, rządy, agencje ponadnarodowe i społeczeństwo obywatelskie) muszą cechować się nie tylko przedsiębiorczością i kompetencjami technicznymi, ale muszą opierać się na – i umieć stanąć wobec wyzwań – silnej i właściwej ekologii moralnej – *moral ecology*".

Paradoks współczesnego rozwoju gospodarczego – spójność *versus* konkurencyjność – jest widoczny w sposób szczególny we współczesnych koncepcjach rozwoju lokalnego i regionalnego. Nawiązując do najnowszego opracowania naukowego w tym zakresie, teorie te można – za A. Pike'em i in. – pogrupować następująco[14]:

---

[10] M. Gorynia, *Polska polityka gospodarcza a internacjonalizacja i globalizacja*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2006, nr 2, s. 141.

[11] O znaczeniu kapitału społecznego w obniżaniu kosztów transakcyjnych zob. m.in.: A. Matysiak, *Źródła kapitału społecznego*, AE, Wrocław 1999.

[12] Zob. J.H. Dunning (ed.), *Making Globalization Good*, Oxford University Press, Oxford 2003.

[13] M. Gorynia, wyd. cyt., s. 143.

[14] A. Pike, A. Rodriguez-Pose, J. Tomaney, *Local and Regional Development*, Routledge & Francis Group, London and New York 2006, s. 61-122.

- neoklasyczne teorie wzrostu konwergencji lokalno-regionalnej;
- teorie zmian strukturalnych;
- teorie instytucjonalne i socjoekonomiczne;
- teorie innowacji, wiedzy i uczenia się;
- teorie wzrostu endogenicznego, geografii ekonomicznej, kształtowania konkurencyjności i klastrów;
- teorie rozwoju zrównoważonego;
- poststrukturalne teorie alternatywne, w tym zwłaszcza koncepcje tzw. postrozwoju – *post-developmentalism.*

Jak widać, spójność rozpatrywana w aspekcie pragmatyczno-teoretycznym wymaga poszukiwania nowego paradygmatu w studiach i badaniach nad rozwojem gospodarczym. Oczywiście trudno jest, na obecnym etapie postrzegania zjawiska, dokonywać daleko idących uogólnień w tym zakresie. Punktem wyjścia do takiego paradygmatu jest jednak nawiązanie do nurtu neoinstytucjonalnego w myśli ekonomicznej. W jego świetle gospodarka nie jest fenomenem odizolowanym od otoczenia, zwłaszcza jeśli zachodzą w nim fundamentalne przemiany o charakterze kulturowo-cywilizacyjnym. Tak więc spójność powinna być analizowana w wielowymiarowym kontekście przedmiotowym i funkcjonalnym, z uwzględnieniem zmian zachodzących w czasie oraz przestrzeni.

Kontekst przedmiotowy obejmuje określone problemowe wyzwania – implikacje zmian zachodzących w otoczeniu gospodarki. Dotyczą one:

- nowego typu człowieka gospodarującego – problem z tym związany dotyczy aktualności nowożytnego paradygmatu antropologicznego *homo-oeconomicusa* w opozycji do przednowożytnego paradygmatu *homo-fabera*, co *de facto,* z punktu widzenia ekonomii, dotyczy charakteru relacji między kapitałem i pracą[15];
- nowego charakteru więzi społecznych, czyli struktury kapitału ludzkiego, społecznego, kulturowego i intelektualnego[16];
- nowego charakteru relacji politycznych, czyli idei, teorii i praktyki sprawowania władzy publicznej opartej na współpracy władzy publicznej i społeczeństwa – *stake holders*;
- nowych technologii, zwłaszcza w sferach *bio-, techno-* i *info-*;
- nowych uwarunkowań kulturowych, ze szczególnym uwzględnieniem paradoksu – globalny uniwersalizm kulturowy *versus* regionalna tożsamość kulturowa.

Z kolei kontekst funkcjonalny spójności ekonomicznej w warunkach współczesnych przemian obejmuje:

- idee potwierdzające i wspierające zarazem spójność ekonomiczną, traktowaną jako właściwy dla europejskiej kultury i cywilizacji kierunek współczesnej polityki gospodarczej;

[15] Szerzej na ten temat: B. Stępień, K. Szarzec, *Ewolucja poglądów teorii ekonomii na temat koncepcji człowieka gospodarującego*, „Ekonomista" 2007, nr 1, s. 13-35.

[16] Szerzej na ten temat: J. Baruk, *Istota i struktura kapitału intelektualnego*, „Gospodarka Narodowa" 2005, nr 1-2, s. 43-62.

- normy i standardy, czyli oparte na europejskim etosie gospodarczym i politycznym wartości, akty normatywne, treści programów politycznych i społecznych itp.;
- struktury odpowiedzialne za wdrażanie przedstawionych idei oraz norm i standardów.

Zaproponowany nowy paradygmat spójności ekonomicznej, uwzględniający jej współczesne uwarunkowania kulturowo-cywilizacyjne, próbuje odzwierciedlić rys. 1.

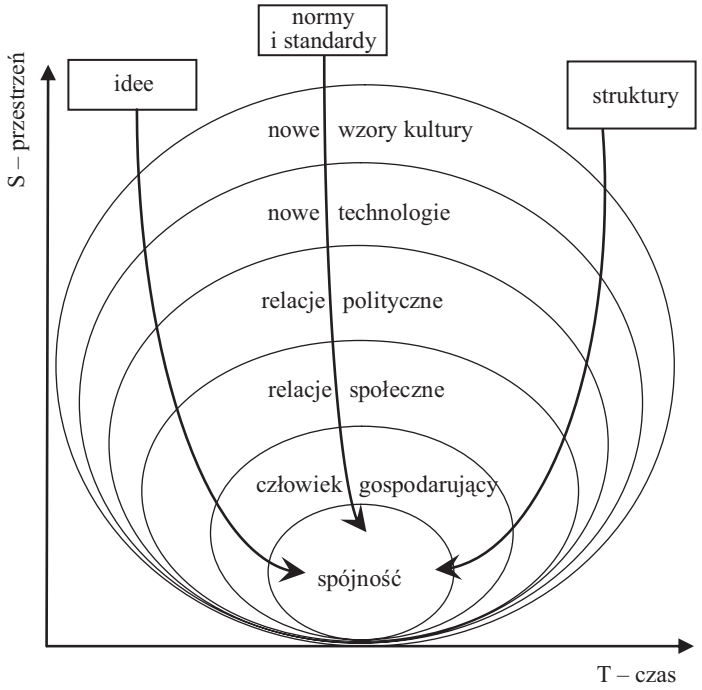

Rys. 1. Uwarunkowania spójności ekonomicznej w warunkach współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych

Źródło: opracowanie własne[17].

Przedstawiony zarys nowego paradygmatu spójności ekonomicznej z pewnością nie wyczerpuje tematu. Ważne jest jednak, by dostrzec wszystkie okoliczności i uwarunkowania spójności, co pozwala na szerszą perspektywę poznawczą, nie

[17] Przedstawiona koncepcja graficzna ma charakter opracowanego przez autora uniwersalnego narzędzia analitycznego, pozwalającego opisywać zmiany zachodzące w otoczeniu rzeczywistości gospodarczej. Autor wykorzystuje niniejsze narzędzie również w innych publikacjach poświęconych ekonomicznym i organizacyjnym aspektom współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych, przy czym o ile zmienia się przedmiot i obiekt takich analiz, to założenia metodyczne dotyczące zjawisk i procesów zachodzących w otoczeniu gospodarki pozostają bez zmian.

ograniczającą się wyłącznie do znanych i utrwalonych koncepcji charakterystycznych dla epoki gospodarki industrialnej.

4. Podsumowanie i wnioski

Z przedstawionych rozważań wynikają następujące wnioski o charakterze merytorycznym i metodologicznym:

1. Zagadnienie spójności ekonomicznej w Unii Europejskiej nie może być rozpatrywane wyłącznie w kategoriach doktryn ekonomicznych, oparte jest ono bowiem na kompleksowym dorobku kultury i cywilizacji europejskiej, ukształtowanym w długotrwałym procesie historycznym – począwszy od greckiej filozofii, a skończywszy na współczesnej myśli filozoficznej, społecznej, politycznej oraz ekonomicznej. Spójność jest z jednej strony określonym i pożądanym stanem równowagi w rzeczywistości kulturowo-cywilizacyjnej (której integralną częścią jest gospodarka), z drugiej strony natomiast jest strategicznym celem aktywności publicznej, a zwłaszcza polityki, zarówno gospodarczej, jak i społecznej, przestrzennej itd. W polityce tej podmiotami nie są już jednak wyłącznie struktury władzy, ale również inni „aktorzy", czyli podmioty publiczne, obywatelskie, religijne, zawodowe, gospodarcze itd.

2. Idea spójności jest kształtowana w myśli i pragmatyce europejskiej od początku przełomu kulturowo-cywilizacyjnego, czyli od lat 70., 80., i 90. XX w., i w dalszym ciągu trwa. Istotą tego przełomu – z ekonomicznego punktu widzenia – jest kształtowanie się nowego paradygmatu gospodarowania – gospodarki opartej na wiedzy. Najważniejszym atrybutem współczesnych przemian jest zjawisko, ale również proces, określane mianem globalizacji. Najważniejszym przejawem globalizacji jest chaos i wynikające z niego zróżnicowanie poziomów i tendencji w rozwoju gospodarczym (czy też szerzej rzecz ujmując – rozwoju kulturowo-cywilizacyjnym) poszczególnych obszarów świata, w tym również obszaru Unii Europejskiej.

3. W warunkach globalnego chaosu i nieprzewidywalności zdarzeń społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturowych niemożliwe staje się rozgraniczenie tychże zdarzeń. I tak, wzajemnie się one uzupełniają oraz na siebie nakładają, w związku z czym tradycyjne – charakterystyczne dla epoki gospodarki industrialnej – paradygmaty nauki okazują się być nieskuteczne pod względem poznawczym i metodologicznym.

4. W warunkach współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych gospodarka nie może być analizowana – zarówno w ujęciu pozytywnym, jak i normatywnym – bez odniesienia do zmian zachodzących w jej otoczeniu, czyli do antropologicznej wizji koncepcji człowieka gospodarującego, nowych relacji społecznych, nowego sposobu uprawiania polityki, zastosowania nowych technologii oraz kształtowania się nowych wzorców kultury. Spójność ekonomiczna Unii Europejskiej powinna być w związku z tym analizowana poprzez studia nad ideami (z zastosowaniem metodologii właściwej badaniu myśli ekonomicznej), nad normami

i standardami (z zastosowaniem metodologii właściwej badaniu myśli prawnej oraz etyki szczegółowej) oraz nad strukturami publicznymi i obywatelskimi (z zastosowaniem metodologii właściwej ekonomii neoinstytucjonalnej). Tym samym współczesna metodologia badań nad fenomenem spójności powinna mieć charakter holistyczno-eklektyczny, co – jak wynika z historii nauki – jest charakterystyczne dla okresów przełomów kulturowo-cywilizacyjnych – ostatnim z nich było powstanie epoki nowożytnej w XVI-XVIII w. Podejście holistyczno-eklektyczne jest niezbędne, by zrozumieć mechanizmy rozwoju gospodarczego, a tendencje w tym zakresie są widoczne w budowaniu zróżnicowanych pod względem paradygmatycznym teorii ekonomicznych.

Mówiąc o spójności ekonomicznej Unii Europejskiej, należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną kwestię, a mianowicie na potrzebę innego jej rozumienia przez „starą" i „nową" część Wspólnoty. O ile w przypadku „starej" Unii, spójność oraz politykę spójności można interpretować jako dążenie do rzeczywistego wyrównywania różnic w rozwoju poszczególnych obszarów, o tyle dla krajów byłego bloku sowieckiego jest ona związana ze zjawiskiem, które można określić jako odrabianie cywilizacyjnego zapóźnienia. Jest to jednak temat na odrębne rozważania.

Jeszcze raz należy podkreślić, że analizowanie spójności bez odniesień do wielowymiarowości oraz interdyscyplinarności współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych jest niemożliwe. Idea i pragmatyka spójności jest wręcz konsekwencją tych przemian. Nierówność została bowiem upowszechniona przez globalizację i dlatego nie można studiować tych zagadnień oddzielnie.

Literatura

Buksiński T., *Współczesne filozofie polityki*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii, Poznań 2006.

Baruk J., *Istota i struktura kapitału intelektualnego*, „Gospodarka Narodowa" 2005, nr 1-2.

Dunning J.H. (ed.), *Making Globalization Good,* Oxford University Press, Oxford 2003.

Dylus A., *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 2005.

Gorynia M., *Polska polityka gospodarcza a internacjonalizacja i globalizacja*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 2006, nr 2.

Klamut M., *Nowa polityka spójności Unii Europejskiej*, [w:] *Od zmian globalnych do rozwoju lokalnego*, M. Lisiecki, H. Ponikowski (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2006.

Matysiak A., *Źródła kapitału społecznego*, AE, Wrocław 1999.

Pike A., Rodriguez-Pose A., Tomaney J., *Local and Regional Development*, Routledge & Francis Group, London and New York 2006.

Stępień B., Szarzec K., *Ewolucja poglądów teorii ekonomii na temat koncepcji człowieka gospodarującego*, „Ekonomista" 2007, nr 1.

Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wyd. Znak, Kraków 2002.

Waldziński D., *Christian Culture as a Plane of Relations between Religion and Economy*, [w:] *Towards Unification of Europe*, A. Chmielak, P. Pysz, J. Szabłowski (eds.), Wyd. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Europe and the Contemporary World, Białystok 2006.

Waldziński D., *Polityka regionalna w procesie przemian kulturowo-cywilizacyjnych. Zarys problemu*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2005.
Waldziński D., *Skazani na lokalność? Społeczności lokalne wobec ekonomicznych konsekwencji współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, „Problemy Zarządzania" 2006, nr 3 (13).
Waldziński D., Chodkowska E., *Kultura i sztuka*, maszynopis opracowania przygotowany w ramach projektu badawczego dla Białostockiej Fundacji Kształcenia Kadr w ramach projektu kierowanego przez prof. B. Plawgo, Olsztyn-Białystok 2007.

ECONOMIC COHESION OF THE EUROPEAN UNION IN THE LIGHT OF THE MODERN CULTURAL AND CIVILIZATION TRANSFORMATIONS

Summary

To the European Union, multidimensional cohesion is one of the basic axiological foundations as just as the principles of solidarity and subsidiarity. Those foundations, shaping and developing in a long historical process, revert to the oldest traditions of the Mediterranean civilization, i.e. to the Greek philosophy, especially to the social, political and economic thought of Aristotle, to the message and pragmatism of the Roman law as well as to the Judeo-Christian ethics. Having its rich intellectual and moral substructure, the cohesion of the modern European Community may not be confined exclusively to simple interpretations and adaptations of J.M. Keynes' economic doctrine from the level of economy of a national state to the level of a supranational integration structure. One of the most important attributes of the modern cultural and civilization transformations is chaos in all spheres of human activity – in economy, culture, politics, social relations, etc. In such conditions, cohesion should be treated as a remedy for all adverse consequences of the phenomena connected with globalization and the challenges of new economy – knowledge based economy.

The aim of the paper is an attempt at a deeper look at the issues of economic cohesion of the European Union, principally through the prism of doctrinal sources and bases of that phenomenon. Two theses have been adopted at the same time. First, it has been assumed that the identification of cohesion deepened in such a way is necessary to place it in the constant structure of values of the modern economic policy at all its levels – supranational, national and territorial ones. Secondly, it has been recognized that cohesion as a value of the modern economic policy is a necessary condition for resistance to the growing chaos, being an attribute of the modern cultural and civilization transformations.